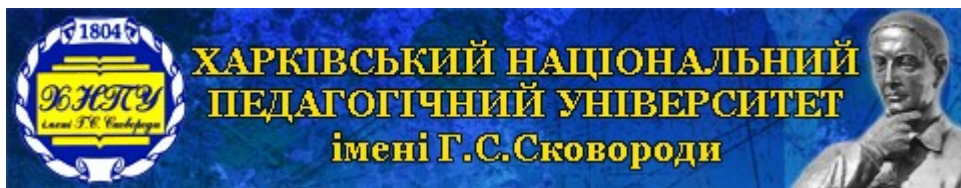

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 220-РІЧЧЮ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ**

23 травня 2024 року

ХАРКІВ – 2024

ЗМІСТ

Агеєнко Я.К. ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ.....	8
Аксакова П.А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ДІТЕЙ З ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД.....	10
Бойко В.А., Кабусь Н.Д. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ.....	13
Бурмака А.В. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ.....	18
Бурмінова В.А., Котломанітова Г.О. ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	20
Вазуля К.С., Єсіна Н.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ЖОРСТОКОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	25
Гарвасюк А.В., Костіна В.В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО УМОВ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	28
Гетьман А.Ю., Єсіна Н.О. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ГЕРІАТРИЧНОГО ЗАКЛАДУ.....	31
Гончарова А.О., Романова І.А. З ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	34
Горбик К.В., Кононенко Л.В. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА / ПЕДАГОГА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	37
Демідова Х.О., Романова І.А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ.....	39

самовизначення дітей. Що сприятиме їхньому гармонійному розвитку, соціальній інтеграції, ефективному формуванню соціальної суб'єктності. Саме тому, на нашу думку, необхідною є розробка та впровадження в практику роботи закладів загальної середньої освіти відповідних програм соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної суб'єктності дітей з прийомних сімей.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л. М. Аналіз міжнародних стандартів та державної політики щодо дітей-сиріт в прийомних сім'ях. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2003. Вип. 5. Дніпро, 2023. С. 24-29. URL: <http://surl.li/rwsnd> (дата звернення: 23.03.2024)

2. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. *Трудове право. Право соціального забезпечення*. 2020. № 1. С. 59-64.

3. Грищенко С., Бужіна І. Організаційно-педагогічні форми соціальної опіки над дітьми в Китаї та Україні. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2022. № 1 (Т. 12). Київ – Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 7-14.

4. Карпенко О. Є. Прийомна сім'я як інституційна форма опіки над дітьми у Польщі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 2 (10). С. 42-47.

Бойко В.А.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*

Кабусь Н.Д.

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди*

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті проаналізовано суть відповідального батьківства, його структуру, причини неготовності молоді до сімейного життя, обґрунтовано технологію роботи соціального педагога з формування відповідального батьківства випускників інтернатних закладів, що передбачає реалізацію комплексу заходів на мотиваційно-ціннісному, пізнавальному й діяльнісному етапах, спрямованих на формування мотиваційного, когнітивного й діяльнісного компонентів готовності молоді до створення сім'ї, виховання й розвитку дітей, свідомого й ефективного виконання батьківських обов'язків.

Ключові слова: батьківство, відповідальне батьківство, випускники інтернатних закладів, технологія, соціальний педагог.

Boiko V.A., Kabus N.D. Technology of a social pedagogue's work for the formation of responsible parenthood of residential institutions graduates.

Abstract. The article analyzes the essence of responsible parenthood, its structure, reasons for insufficient readiness of young people for family life. The technology of a social pedagogue's work on the formation of responsible parenthood of graduates of residential institutions has been substantiated. This technology involves the implementation of a set of measures at the motivational and value, cognitive, and activity stages, aimed at forming motivational, cognitive, and activity components of youth readiness to create a family, raise and develop children, and consciously and effectively perform parental duties.

Keywords: parenthood, responsible parenthood, graduates of residential institutions, technology, social pedagogue.

Постановка проблеми. Сім'я є важливим інститутом соціалізації особистості, соціальною групою, що забезпечує задоволення важливих потреб людини у прийнятті й любові, підтримці за будь-яких обставин. Водночас соціально-економічні й культурні зміни останніх десятиліть надзвичайно вплинули на суспільний розвиток й доволі негативно позначилися на сім'ї, яка втрачає свою міцність та авторитет. Молоді люди здебільшого не готові до відповідального створення сім'ї й належного виконання батьківських ролей, часто виявляють доволі несерйозне ставлення до сімейного життя. Сучасними гострими проблемами є низька народжуваність, високий рівень розлучень, поширення явища соціального сирітства. За цих умов актуальним стає питання важливості зміцнення інституту сім'ї, виховання в молоді родинних цінностей, формування в молодих людей відповідального ставлення до батьківства.

Зокрема, актуальним є формування готовності до відповідального батьківства випускників інтернатних закладів, які стикаються з найбільшими труднощами в цьому питанні через відсутність позитивного прикладу для наслідування в родині в ході свого становлення і розвитку. Водночас дітям, позбавленим батьківського піклування, життєво важливо мати необхідні знання, навички та ресурси для створення міцної сім'ї й успішного виконання батьківських ролей. З огляду на це, обґрунтування технології роботи соціального педагога з формування відповідального батьківства випускників інтернатних закладів, реалізація якої забезпечить досягнення прогнозованого результату, є актуальним завданням соціально-педагогічної роботи.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз праць Н. Вахняк [1], Л. Єр'оміної [2], Г. Хархан [3], В. Шахрай [4] під відповідальним батьківством дозволяє розуміти комплекс батьківських якостей, почуттів, знань та навичок, необхідних для забезпечення оптимальних умов для виховання й гармонійного розвитку дитини на всіх етапах її життя; готовність до створення сім'ї, народження, виховання й розвитку дітей, свідомого й ефективного виконання батьківських обов'язків. При цьому складовими відповідального батьківства є:

відповідальна репродуктивна поведінка, розуміння взаємних прав та обов'язків батьків та дітей, відповідальність за матеріальне забезпечення, виховання, розвиток і здоров'я дітей, систематичні та сприятливі комунікації в сім'ї, що відображають етичні, правові, економічні, соціальні, психологічні аспекти означеного феномену й забезпечують створення сім'ї, планування та народження дітей, їх виховання та розвиток, подальшу підтримку сімейних стосунків.

Метою статті є обґрунтування технології роботи соціального педагога з формування відповідального батьківства випускників закладів інтернатного типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений науковий пошук свідчить, що основними причинами неготовності більшості молодих людей до сімейного життя (що підтверджує значний відсоток розлучень) є: недостатнє розуміння значущості сім'ї у житті людини; завищені вимоги й неправильні установки молоді, нереалістичні уявлення про сімейне життя; психологічна й соціальна незрілість молоді; спотворене уявлення про особливості статево-рольової поведінки; недостатній рівень статевої культури; недостатнє розуміння молодими людьми якостей і рис, необхідних майбутнім чоловіку та батьку, дружині й матері; незнання сімейних функцій та непідготовленість до їх виконання; невміння запобігати й конструктивно вирішувати сімейні конфлікти, йти на компроміс; недостатня компетентність молодих батьків, нерозуміння дієвих способів виховання дітей. Успішне оволодіння сімейними й батьківськими ролями ще більше ускладнюється для випускників інтернатних закладів через обмеженість оточення, відсутність сімейного досвіду й позитивних зразків статево-рольової поведінки, відмежованість вихованців інтернатних закладів від повсякденних життєвих проблем. Практика свідчить, що випускники інтернатних закладів стикаються з утрудненнями в ході соціальної інтеграції й адаптації до самостійного життя, досить часто зазнають труднощів щодо створення власної родини, її збереження, реалізації себе в якості успішних батьків.

Отже, педагогічний колектив закладів соціальної опіки й соціальні педагоги, зокрема, мають забезпечити необхідну підтримку молодих людей, їх підготовку до відповідального усвідомленого батьківства та материнства, під якою розуміємо сукупність виховних та освітніх впливів на підлітків та молодь, орієнтованих на формування й закріплення норм поведінки, потрібної для створення міцної сім'ї та свідомого виховання дітей.

При обґрунтуванні технології роботи соціального педагога з формування відповідального батьківства випускників інтернатних закладів ми урахували, що важливим є вплив на мотиваційну, когнітивну й діяльнісно-вольову сфери особистості – формування мотивації вихованців до усвідомленого створення сім'ї – здобуття ними необхідних знань – формування вмій та навичок застосовувати ці знання на практиці, відповідно до чого обґрунтовуємо три етапи технології – мотиваційно-ціннісний, пізнавальний та діяльнісний.

Мотиваційно-ціннісний етап технології спрямовано на формування стійкої системи цінностей вихованців, поглиблення розуміння загальної

цінності сім'ї, батьківства, дітей як джерела щастя і радості в житті людини, ознайомлення з сутністю усвідомленого батьківства, розвиток відповідального ставлення до виконання ролей батька чи матері та реалізації батьківських функцій, формування ціннісного образу сім'ї, мотивації та установки на її створення, набуття і розвиток знань, умінь та навичок, необхідних для успішного сімейного життя й виховання дітей. Мотивуючі заходи, обговорення притч, казок («Соловей і роза»), що містять мудрість про значення сім'ї, істинне кохання, його ознаки на цьому етапі доцільно доповнювати діагностичними методиками, які дозволяють не лише виявити ставлення вихованців до сімейних обов'язків і ролей, але й сприяють розумінню старшими підлітками батьківських ролей, змісту відповідального батьківства, усвідомленню труднощів, пов'язаних з виконанням батьківських ролей.

Пізнавальний етап технології орієнтований на формування у вихованців культури поведінки й комунікації між юнаками та дівчатами; системи знань про виконання батьківських функцій, культуру відносин між подружжям, батьками і дітьми; ознайомлення з етикою й психологією поведінки батьків, виховними стратегіями, стилями батьківської поведінки, формами і методами сімейного виховання, наслідками раннього батьківства. Це передбачає реалізацію інтерактивних обговорень «Репродуктивне здоров'я молоді», «Психологія сім'ї», «Сім'я – від А до Я», «Родинне благополуччя – з чого воно складається», «Способи попередження й вирішення сімейних конфліктів», «Методи виховання дітей», «Батьки і діти – як досягти розуміння й співпраці», «Батьківський авторитет – як його здобути», організацію конкурсу есе «Мій дім – моя фортеця», та інших заходів, спрямованих на розвиток культури спілкування, міжособистісних взаємин юнаків та дівчат; формування життєвої компетентності старших підлітків, їхнє естетичне виховання, розвиток здатності створювати затишок й позитивну атмосферу в родині, планувати сімейний бюджет, розподіляти обов'язки, виховувати дітей.

Метою діяльнісного етапу є розвиток лідерських якостей старших підлітків, їх долучення до наставництва, організації заходів та ігор для молодших дітей – вихованців дошкільного й молодшого шкільного віку, що сприятиме оволодінню старшими підлітками способами взаємодії з дітьми, формуванню вмінь застосовувати доцільні методи виховання, вирішення конфліктів, розвитку відповідальності, комунікабельності, впевненості, толерантності як важливих якостей в контексті відповідального батьківства. На цьому етапі доцільними є організація комунікативних тренінгів, майстер-класів з ведення домашнього господарства, приготування їжі, квестів з різними станціями і завданнями з планування сімейного бюджету, вирішення проблемних ситуацій у спілкуванні між подружжям, вихованні дітей; обговорення конкретних ситуацій сімейного життя, визначення причин сімейних криз і неблагополуччя на прикладах життя відомих людей (зокрема, з використанням книги Дейла Карнегі «Як бути щасливим в родині»); застосування методу психодрами для відпрацювання навичок асертивної поведінки; проведення рольових та ділових ігор, що надають можливість моделювати реальні життєві ситуації й знаходити найбільш оптимальні шляхи

вирішення сімейних проблем. Такий підхід забезпечує створення неформальної атмосфери спілкування, стимулює активну комунікацію дітей і дорослих, заохочує до запитань, стимулює творчі прояви вихованців.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, реалізація технології роботи соціального педагога з формування відповідального батьківства випускників інтернатних закладів сприяє формуванню мотиваційного, когнітивного й діяльнісного компонентів готовності вихованців до відповідального батьківства. Водночас, необхідно враховувати, що процес формування молоді як відповідальних батьків дуже складний й передбачає здобуття старшими підлітками знань про психологію сім'ї, формування стійкої системи цінностей, активної життєвої позиції, навичок міжособистісної взаємодії, якостей потенційно успішного сім'янина, відкритості соціальному досвіду. Перспективою подальших досліджень є розробка комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з формування відповідального батьківства випускників у закладах освіти.

Список використаних джерел:

1. Вахняк Н.В. Соціально-педагогічний аналіз проблеми усвідомленого батьківства. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2011. №20 (231), Ч. II. С. 297-303.
2. Єрьоміна Л. Формування у вихованців інтернатних закладів готовності до сімейного життя: теоретичний аналіз соціально-педагогічних умов. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2015. №2 (15). С. 213-217.
3. Хархан Г. Д. Особливості підготовки дітей-сиріт в умовах інтернатного закладу до сімейного життя. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, 2010. № 1. С. 239-244.
4. Шахрай В.М. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. К.: Інститут проблем виховання НАПН України, 2020. № 11. Т. 2. С. 48-55.